

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SØNDERJYDSK MAANEDSSKRIFT

UDGIVET AF
HISTORISK SAMFUND FOR SØNDERJYLLAND

VED
CL. ESKILDSSEN OG H. LAUSTEN-THOMSEN

INDHOLD:

T.: Lykken. — I Haabet. — *R. Jørgensen*: Om Spartinagræsset. — Paa Arbejde i Gudskogen. — Nordslesvigske Sagn. — Samleren. — Aaret 1836.

Nr. 8. 12. Aarg.

1. Febr. 1936.

Sønderjyllands Kreditforening

Telefoner: 2008 Haderslev 2009 2010

Vejen Trælasthanvel A/S

leverer alt i Trælst, Krydsfiner, amerik. Eg „Insulite“ og andre Bygningsartikler
Eget Savværk, Pakkasefabrik, dansk Gran og Eg, samt Stoletrå

VEJEN TRÆLASTHANDEL A/S Telef. 47

Spare- og Laanekassen for Fros og Kalvsland Herreder

Rødding
(stiftet 1872)

Kontortid 9-12 & 2-5.

Køb dansk Arbejde!

Banken for Brørup og Omegn.

Aktieselskab.

Kontortid 10-12 & 2-4.

BRØRUP.

AARHUUS PRIVATBANK

Hovedkontoret,
Aarhus.

Kjøbenhavn,
Nygade 1.

Udfører almindelige Bankforretninger.

Reserver 17 Millioner.

Støt dansk Industri

Aktieselskabet

Nordiske Kabel- og Traadfabriker

København F.

KABELVÆRK • TRAADVÆRK • VALSEVÆRK

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717

KØBENHAVN

H. Rasmussen & Co.

Aktieselskab.

Frederiksgade 37-39. Telf. 59.

Odense.

Jernstøberier.

Gummistøvler

De Forenede Teglværker

Akts. ved Aarhus Akts.

Kontor: Parkallé 15,

Telf. 644. Aarhus. Telf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radialsten, glass. Tagsten og Mursten.

GraastenBank A/S

Kontortid 10-12 & 2-4

GRAASTEN

Spare- og Laanekassen i Aarhus.

St. Torv 6. Aarhus. Telf. 101.

Kontortid: 10-1 og 3-6.

Forlang **Gulvtæpper**

fra

Sønderjydske Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY

Højer

Vejen Sparekasse.

Kontortid 10-12 og 2-4.

VEJEN.

A/S *Det Nordiske Kamgarnsspinderi, Sønderborg.*

Spare- & Laanekassen for Kolding By og Omegn

Stiftet 1856

Reservefond ca. 1½ Million

Kuranstalten

Gl. Skovridergaard

Silkeborg - Tlf. 514 og 515

Overlæge V. STARCKE
træffes pers. Tlf. 514: 11-12.

Tlf. 156: 2-3.

Forlang Prospekt.

Dampmøllen Viktoria

Aktieselskab

ODENSE

Folkebanken for Als og Sundeved A/S

Kontortid: 9-1, 3-5.

SØNDERBORG

Sønderjydske Teglindeindustri

Nordre Fasanvej 217

Telf. C. 4520 - Taga 1700 -
Taga 1717 - København N.

Facadesten, flammede Sten.

Tagsten, Øgenr

Alle Bygningsartikler

SULÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

LYKKEN. - Til 10. Februar 1936.

Af bitrest sorg vor Lykke ramdt,
vi måtte gennem Ild,
og derfor vi vor Lykke fandt,
så dyb, så lys og mild.

Igennem mørke frem til lys,
til modenhed fra ungdoms år,
igennem krigens dystre gys
vor frihed først vi når.

Fra gråd vi frem til Lykke går,
— der sletter fortids bitre ve —
den varer fra den unge vår
og ind i vintrens sne.

T.

I HAABET

Efterfølgende Brudstykke af et Brev er skrevet den 1. Marts 1881 af Gdr. Nis Callesen, Lerskov, til Svogeren Nicolaj Ludvigsen i Stenderup paa Sundeved.

Kære Svoger!

Jeg sidder her hjemme og holder Skole og kommer fordetmeste kun ud, naar jeg har Forretninger, men dette, at sidde hjemme, er igrunnen det behageligste ved Vintertid, naar man da ellers har et godt Hjem og en kjær Familie at leve sammen med. Jeg har det idethele »gyseligt« godt, som en Mand her i Nabolavet plejede at sige, og kunde vi blot engang blive af med vore »Befriere«, saa ved jeg ikke, hvad der manglede meer i min Lykke, vilde jeg dog paa ingen Maade bytte med dem, som ikke føle Fremmedherredømmets Tryk, thi det at være vakt til folkelig Bevidsthed, deri ligger dog en Nydelse af saa stor Betydning, at man ikke for alt vilde miste den, og i den, som i alle aandelige Rørelser, er der jo Plads for Haabet, saa at selv under Trængsler tabes ikke Modet og gaaer Lyksaligheden ikke tilgrunde. Jeg tror nu rigtignok, at der neppe findes mange, der saa dybt som jeg føler for den danske Sag og saa inderligt som jeg længes efter at see den seire, men saa gives der vistnok ogsaa kun Faa, der saaledes som jeg ere istand til at glæde sig i Haabet om engang at see en bedre Tid oprinde, saa at, hvis jeg paa den ene Side føler dobbelt Smerte over Nutidens Vee, saa føler jeg ogsaa paa den anden Side i Haabet dobbelt Fremtidens Lyksalighed. Det kan jo imidlertid ogsaa godt være, at vi have ventet vor længste Tid, Gjæring og Uro er der jo overalt og

den store Krig, der vil komme og forandre saa meget, vil dog vistnok ogsaa have Indvirkning paa vor Skæbne. Naar det engang skeer, da vil der blive meget at gjøre, ikke med at faa Tyskheden ud, thi den er der kun lidt i Folket af, men meget at gjøre med at faa det vakt, saa dets Tanker kunne komme til at hæve sig op over Madstrævet.

Din bestandigt hengivne
Nis H. Callesen.

OM SPARTINAGRÆSSET

Af Realskolebestyrer R. JØRGENSEN, Skærbæk.

I Foraaret 1931 blev paa Foranledning af nuværende Professor ved Landbohøjskolen, Dr. phil. C. A. Jørgensen, indført en Græsart — *Spartina Townsendii* — til det danske Vadehav fra tilsvarende Strækninger ved den engelske Kanalkyst. — Om denne Plante, der saavel ved sin Oprindelse som sin hurtige Udbredelse har haft noget rent eventyrligt over sig, skal der her gives en kort Beretning, væsentlig paa Grundlag af Artikler, Prof. Jørgensen har skrevet i »Naturens Verden« og »Botanisk Tidsskrift«.

Spartinaslægten omfatter hened en Snes Arter. Det er store og kraftige Græsser, der vokser paa Strandenge og ved Ferskvands-
sumpe. De fleste Arter findes i Nord-Amerika, og her i Europa fandtes tidligere kun en Art — *Spartina stricta* — som pletvis forekommende. Senere blev en af de amerikanske Arter — *Spartina alterniflora* — med Skibe overført til Europa og satte sig fast paa to Steder, nemlig ved Southampton og i den biscayiske Bugt.

Netop paa disse Steder fandt man henholdsvis 1870 og 1893 den nye Art, der senere fik Navnet *Spartina Townsendii*. Da denne er opstaaet paa de to Steder — og de eneste Steder — hvor den europæiske og den amerikanske Art voksede sammen, og da *Spartina Townsendii* har Egenskaber, der peger hen paa disse, har man formodet, at den nye Art er opstaaet ved en heldig Krydsning af de to andre.

Spartina Townsendii er et kraftigt Græs. Det naar normalt en Højde af 0,75—1,00 m; men hvor Forholdene er særlig gunstige, kan det godt blive 1,5 m højt. Hvor Græsset faar Lov til at udvikle sig frit, vokser det i næsten cirkelrunde Tuer, og disse op-

naar en Diameter fra 1,5—3,00 m. Rodnettet er meget kraftigt og bestaar af fine Ernæringsrødder, der breder sig kredsformigt ud til Siderne, og kraftige lodrette Rødder, der gaar til en betydelig Dybde og fastholder Planten.

Væksten begynder først hen i Maj; men til Gengæld fortsættes den til langt ud paa Efteraaret. Bedst og kraftigst ser Planten ud sidst i September, før den endnu er hærget af Efteraarsstormene.

De bedste Voksesteder findes, hvor der er dyb Slik, og denne har en saadan Højde, at den ligger tør 2—3 Timer ved Ebbe. Men selv paa mager Slik trives Græsset dog ganske godt. Derimod kan

Ballum: Planter fra Foraaret 1934, fot. Oktober 1934.

det ikke klare sig paa Steder, hvor der er regelmæssige stærke Strømme.

Spartinagræsset fandtes altsaa i England 1870 og bredte sig hurtigt ved Frøspredning til alle de sydengelske Aa- og Flodmundinger, og i Løbet af 15—20 Aar var store Strækninger af tidligere Vadehav omdannet til Spartinaenge uden nogen Indgriben fra Menneskets Side. Men denne udeblev ikke, da man efterhaanden opdagede, at Spartinagræsset havde meget værdifulde Egenskaber, der kunde udnyttes i Kystsikringens og Landvindingens Tjeneste, og Interessen for Græsset blev naturligvis ikke mindre, da man saa, at det ogsaa var et værdifuldt Fodergræs. Plantningen blev nu sat i System, og fra Kanalkysten blev Græsset overført til andre engelske Kyststrækninger.

Imidlertid havde Plantens Frø af sig selv fundet Vej til Nord-

frankrig, hvor den fandtes i 1906. Og i de følgende Aar bredte den sig til de nordfranske Flodmundinger, hvor der nu findes flere Hundrede km² Spartinaenge. Alene ved Seineflodens Munding findes to Plantninger paa tilsammen 20 km².

1924 indførtes 50 Planter til Holland. Man plantede dem ved Scheldeflodens Udløb, og da de trivedes ualmindeligt godt, blev der efterhaanden paa dette Sted sat mange Tusind Planter.

Man plantede i Rækker med 3 m Afstand saavel mellem Rækker som Planter, og i Løbet af 5 Aar voksede Tuerne sammen.

Man fik her rigtig Lejlighed til at se, hvorledes Slikafsætning

Ballum: Planter fra 1932, fot. 1935.

gen fremmes paa Grund af de mange smaa Mellemlum, der dannes mellem Tuerne. Det første Aar, medens Planterne var smaa, afsattes der nemlig 1—2 cm Slik; men i Femaaret 1925—30 afsattes ialt c. 0,5 m. Her ser man ret en af Spartinagræssets værdifulde Egenskaber: Dets enestaaende Evne til at samle og fastholde Slikket.

1927 indførtes til Sydslesvig 12000 Planter, der blev sat i Vadehavet paa Strækningen mellem Husum og Tønning. Dette Forsøg blev dog en stor Skuffelse, idet Planterne den følgende Vinter, der blev meget streng, med Undtagelse af c. 100 blev taget af Isen. De tiloversblevne Planter har dog senere udviklet sig godt og staar nu som store og kraftige Tuer.

Dette mislykkede Forsøg havde til Følge, at man herhjemme havde ringe Tro til, at Spartinagræsset kunde trives ved vore Kyster,

skønt man dog skulde tro, at Forholdene her ikke var meget forskellige fra de hollandske. — At et første Forsøg er bleven ramt af Uheld, er sket før; men heldigvis er der gerne andre, der gentager Forsøget, til det lykkes. Saaledes ogsaa her.

Efter at have aflagt Besøg ved de hollandske (og senere de engelske) Spartinaenge besluttede Prof. Jørgensen at indføre Spartinagræsset til det danske Vadehav. I Foraaret 1931 indførtes 2000 Planter, og Aaret efter kom en ny Sending paa 4000. Planterne fordeltes af Forstander C. J. Christensen, Statens Forsøgsgaard, Ribe, mellem de forskellige Steder, der var udset til Beplantning, nemlig Ho Bugt, Fanø, Ebbevejen til Manø, Ribeaens gamle Udløb, Skrædderklinten i Skærbæk Sogn, Ballum, Højer og Siltoft. Da man igen paa disse Lokalteter fordelte Planterne i flere Smaapartier for at finde de bedst egnede Voksesteder, siger det sig selv, at de enkelte Plantninger kun blev ganske smaa; men de havde jo heller ikke andet Formaal end at vise, om Spartinagræsset kunde trives i vort Vadehav, og under hvilke Forhold det trives bedst.

Naar undtages Plantningerne ved Fanø, lykkedes Planterne fra 1931 gennemgaaende daarligt. De ramtes af forskellige Uheld, et Sted blev de taget af Faarene, andre Steder af Isen, og atter andre gik ud, fordi de var plantet paa for dybt Vand.

Heldigere var man med Planterne fra 1932. Af disse forsvandt der en Del den første Vinter; men et betydeligt Antal klarede sig og har siden udviklet sig godt, saa der nu flere Steder findes smaa, men meget kraftige Spartinaplantninger, hvor Tuerne enten er sammenvokset eller vil blive det næste Sommer. Særlig godt har Græsset udviklet sig i Ho Bugt og ved Fanø. I Ho Bugt har man i Foraaret 1935 plantet 2700 nye Planter af eget Plantemateriale, idet man har taget Sætteplanter fra de gamle Tuer. Plantet med den normale Afstand 3×3 m dækker de unge Planter altsaa et Areal paa c. $2\frac{1}{2}$ ha.

Ved Fanø har Græsset de to sidste Aar baaret spiredygtigt Frø, saa man der har kunnet tage Frøplanter til Udplantning. Disse siges at udvikle sig nok saa godt som Stiklinger.

Plantningerne ved Skrædderklinten, Ballum og Siltoft kan ikke maale sig med de førstnævnte, men lover dog godt. Som smaa har Planterne paa denne Strækning sikkert vanskeligere ved at klare sig paa Grund af den stadige Paalandsvind. — Ved Ballum findes dog nu tre Aargange, hvoraf de to er Udplantning af egne Planter. — Ved Ribeaen, Manøvejen og Højer er der lidt eller intet tilbage.

Paa alle Plantestederne ses det, at naar blot Planterne klarer

det første Aar, er de saa godt som sikre, og især fra Begyndelsen af tredie Sommer udvikler de sig med rivende Hast. Det er Isen, der den første Vinter volder de største Vanskeligheder, idet Græssets Top fryser fast i Isen, og hele Planten, som endnu kun har et forholdsvis lille Rodnet, trækkes da op, idet Isen letter. Ved at afhugge Græsset med en Le om Efteraaret maa der kunne bødes en Del paa denne Ulempe, der i Virkeligheden er den eneste Hindring for Græssets Trivsel paa Vaderne, naar man planter paa de rette Steder, det vil sige paa tilstrækkelig højtliggende Slikvader.

Men selv om denne Vanskelighed er til Stede, skulde den egent-

Skrædderklinten: Planter fra 1931 og 1932, fot. 1935.

lig ikke være nogen Hindring for Plantning i større Stil, da de fleste Vintre er milde, og der normalt vil gaa mange Aar mellem to virkeligt strenge Vintre. Man skal jo saa blot plante hvert Aar og ved Efterplantning bøde paa den foregaaende Vinters Ødelæggelser. Man maa jo her huske paa, at fra det Øjeblik, man selv har Plante-materiale, er Udgifterne ved Bepantningen paa Grund af den store Afstand mellem Planterne ganske minimal. Jordbearbejdning og Renholdelse er der slet ikke Tale om; det hele passer sig selv.

Det er en bekendt Sag, at der tidligere er udført store Arbejder for at indvinde nyt Land; men dette er efterhaanden gaaet i Staa, vel sagtens fordi Arbejdskraften er for dyr. I Stedet for Landvin-ding ser man derfor nu mange Steder Nedbrydning, saaledes i Ho Bugt, ved Fanø, Skrædderklinten o. a. Steder. Paa Fanø og i Ho Bugt er der dog de senere Aar gjort en Del for at værne Kysten.

Det er derfor ikke underligt, at Beboerne paa disse Steder straks var interesseret, da de hørte om Spartinagræsset. Og det synes jo, at de har haft Held med sig, idet de allerede har opnaaet saa smukke Resultater.

Men Spartinagræsset maa ikke nøjes med at værne særlig udsatte Steder. Det maa selv skabe nyt Land. Forholdene er nemlig saaledes paa store Dele af Vadehavet, at det kan. Især indenfor Øerne Rønø, Manø og Fanø, hvor der ligger store Slikvader, og hvor de unge Planter kan faa rolige Voksesteder, maa der være gode Betingelser for at skabe udstrakte Spartinaenge som i Udlandet. Men

Fanø: Planter fra 1931, fot. 1935.

ogsaa langs Fastlandets Kyst er der i næsten hele dens Udstrækning et Bælte, der egner sig for Plantning, foruden de større Slikvader ud for Skærbæk, Ballum og Højer.

Der foreligger nu en god Samling af Fotografier, der viser Spartinagræssets Udvikling i de 4 $\frac{1}{2}$ Aar, der er gaaet, siden den første spæde Plante blev sat i det danske Vadehav. De viser, at Planten kan trives hos os. I September staar den med store og fyldte Aks, og omkring den ser man paa Fotografier fra Fanø, hvorledes Frøplanter skyder op fra den ellers saa golde Wade. Man maa da tænke sig, at Frøspredningen maa øges, som Tuerne vokser, og naar de første Plantninger er bleven saa store, at de syner i Landskabet, skal Lysten til at plante nok melde sig, jo, den Dag ligger sikkert ikke fjernt, da Spartinaplantning hører med til de aarligt tilbagevendende Arbejder her paa Egnen.

Meddeleeren Hans Nik. Nielsen, Rudbøl (med e Klud'stag paa Nakken). Fot. Anker Olsen.

PAA ARBEJDE I GUDSKOGEN

I gammel Tid var der ikke ret mange kreaturer her i Rudbøl og Rosenkrans; min fader har fortalt, at da han var barn, var der kun enkelte, som havde en ko; jeg kan selv fra min barndom huske, at hver kun havde to—tre køer. — Vi levede saa især af at fragte sten (fra Nibøl) og korn paa aerne og af at sælge »istag« (rør).

Man pagtede her store stykker af »Gudskog« — først af staten, senere af amtet. — Man pagtede i fællesskab, saaledes at en halv snes mand havde 100 hektar eller mindre. — For at enhver af disse

mænd kunde faa lige stor del af »e istag«, der jo var det vigtigste — man regnede med, at man skulde have høet for bjergningen —, delte man det store stykke i mindre stykker. — Disse blev saa atter delt i flænger, een til hver mand. — Flængerne mundede gerne ud til en kanal. — Vi afmærkede dem med eet spadestik, en »dovl«, for enden af hvert af skellene mellem flængerne, og tre for enden af skellene mellem de større stykker. — Hvor der stod »vildt tag« og »fjões«, kunde vi i stedet binde en knude af det. —

Hver mand havde sin baad, bl. a. til at tage ned til Gudskog i. — Baadene her i Rudbøl og Rosenkrans var større end i Aven-toft. — De hed »towingangsbaade«, mens de i Aven-toft, der jo brugtes til fiskeri, var »jængangsbaade«. Forskellen bestod i, at vore var dobbelt saa høje. —

Det tog to timer at »fare« (stage) fra Gudskog og herop til Rudbøl. — Til at »fare« brugtes en »kloe« (stage). —

Ved »Filood« (Verlath) tappede vi os igennem, da vandstanden i de to aer var forskellig (højst i den nordlige). —

Da befolkningen her omkring ikke kunde slaa med le, kom der hvert aar en »jyllands-hogster« (Jyllands-Mejekarl) her til Rud-

bøl. — Han blev saa sejlet ned til Gudskog siddende i en »bovstok« (lænestol). — Der kom iøvrigt ogsaa en til Højer. — Naar høet var tørt, blev det kørt ned til baaden paa en »lång kårre«, der var en slags lang trillebør, helt af træ. — Naar »e kårre« skulde bruges, satte vi to ben under fortil — d. v. s. at den ikke behøvede at fylde nær saa meget, naar vi sejlede. —

»E istag« blev bjerget om vinteren. — Hvis vandet ikke var tillagt med is, skar vi »e istag« fra baaden. — Med en segl blev den skaaret af rundt om baaden, og efterhaanden samlede vi det afskaarne i venstre arm. — Hvert knippe blev dypet ned i Vandet, saa at »e bloes« gik af. — Naar dette senere løb sammen til bunker

Den »lang' Kårre« (lange Trillebør), »Kradseren«, Seglen og Lænken. Fot. Anker Olsen.

i vandet, fiskede vi det op og brugte det til brændsel. — Naar vandet var tillagt med is, blev »e istag« skaaret af med skovle og kaldtes »skarfeltag«. — Efter at den var ført hjem, blev den rensed, ved at vi tog smaa bundter op, bearbejdede dem forneden med en »kradser«, — en pind med fire store søm i. — Affaldet heraf, der ogsaa kaldtes blus, brugtes ligeledes til at fyre med. — Man »blusede«, naar man fyrede med »blus«. —

Istag blev, da det jo ikke kan bindes sammen med strikke, sammenbundet med baand, som vi lavede af »flig« (flæg) og »jalle«, (en slags flæg, stærkere end Kalmusflæg), der blev vejret og siden snoet. — »Baandene« blev ogsaa brugt oppe i gesten til at binde neg med. — Der var derfor nogen hernede, som solgte dem. — Der gik tyve »baand« paa et »bundt« og af dem ti paa et »knippe«. —

»Istag« blev solgt i travet, og en trave bestod af tyve bundter.

Endelig kan nævnes, at den mad, vi havde med derved til Gudskog, havde vi i en firkantet æske, som kaldtes »e klåpask« (ask=æske). — Naar vi saadan var ude og maaske ikke fik mad i lange tider, brugte vi meget at tage en sveden fisk til vort brød og en kaffepunch. — »Sveden fisk« var fisk, der først blev saltet og tørret, og saa havde man dem hængende oppe i skorstenen i større bundter; de blev tilberedt ved at man satte dem i en klemme og holdt dem ind over ilden. —

Meddelt af Landmand Hans Nikolaj Nielsen, Rudbøl,
optegnet af Anker Olsen, Høng.

NORDSLESVIGSKE SAGN

FRA SVEND GRUNDTVIGS SAMLING

TRYKT MED TILLADELSE FRA DANSK FOLKEMINDESAMLING

II. SAGN OM BJERGMÆND, NISSER, UNDERVÆTTER

Nissen og Tærskeren.

Der var en Gang en Herremand, som havde lejet sig en Tærsker. Da han kom og skulde begynde at tærske, saa gik han den første Dag og røg Tobak og saa Lejligheden an; ligeledes den anden Dag; men den tredje Dag vilde han til at begynde. Han fik da begyndt at rive ud, men saa kom der en Nisse til ham og spurgte, om han ikke skulde hjælpe ham at tærske. Karlen sagde jo, og de lagde da Haand paa Værket. Det varede ikke længere end lidt hen paa Eftermiddagen, førend de havde en stor Kastning Korn aftærsket. Nu sagde Nissen til Karlen, at han skulde gaa ind til Herremanden og sige, at han vilde have Betaling baade for Avner og Korn, men dette afslog Herremanden. Saa sagde Nissen til ham, at han skulde gaa ind og sige, at hvis han ikke vilde give ham Betaling baade for Avner og Korn, saa vilde han vælte Laden. Han gjorde saa, men Herremanden brød sig ikke om dette og sagde, at han gerne maatte vælte Laden. Han gik nu ud til Nissen med dette Svar. Derpaa satte de Ryggen for Laden, men da de havde faaet den lidt op fra Jorden, kom Herremanden løbende og bad dem om at lade den staa; han vilde gerne betale dem baade for Avner og Korn. De lod da Laden staa og gik ind og maalte Kornet. Da de havde faaet det maalt, sagde Karlen til Nissen: »Men hvordan skal vi nu faa det gjort rent?« — »Det skal vi let faa«, svarede denne.

De slog derpaa Kornet ud paa Logulvet, og saa befalede Nissen Karlen, at han skulde lukke alle Dørene op, der var paa Laden. Det gjorde han, og derpaa gik Nissen op paa Mønningen, skrabede der et Hul og gav sig til at puste, saa Avnerne fløj ud af alle Aabninger.

Nogle siger, at han, da han laa paa Mønningen og gjorde Kornet rent, pustede med Munden, og andre siger, at han gjorde det med Rumpen.

(Opt. af Pastor J. L. Knudsen 1854, meddelt af Jes From, Elev paa Rødding Højskole).

Egvad Kirke.

Man har et Sagn om, hvorledes Egvad Kirke skal være bleven opført af Trolden Si, og det skal være gaaet saaledes til. —

Der var en Gang en Mand, som var bleven dømt til at bygge en Kirke i tre Dage, og hvis han ikke gjorde det, skulde han dø.

Manden gik nu og var meget bedrøvet; thi han forstod ikke, hvorledes han kunde faa en Kirke bygget i tre Dage. Men da kom der en Mand og tilbød sig at bygge Kirken for ham, hvis han saa vilde tilhøre ham. Manden, som var i stor Nød, gik ind derpaa, men den fremmede Mand lovede ham dog, at hvis han inden tre Dage kunde opspørge hans Navn, saa skulde han ikke tilhøre ham. Det var nu godt nok, at Manden fik Kirken bygget, men han var alligevel ikke glad, fordi han skulde tilhøre den Fremmede; thi hans Navn kunde han ikke faa opspurgt. Det hændte sig imidlertid en Gang den næste Dag, at da han gik over en Høj, hørte han nogle Børn skringe derinde, og han hørte derpaa en Kvindestemme sige: »Tier I kun stille, imorgen kommer Si hjem med Kristenblod«. Manden mente, at det maaske kunde være den Fremmedes Navn, som han havde hørt nævne, og han begav sig hen til denne og raabte: »Si!« Da den Fremmede hørte dette, blev han frygtelig vred og gik bort. Han fejlede blot en Sten at sætte i Kirken, og det Sted, hvor den skulde sidde, hør man aldrig kunnet faa tilmuret. Hullet er endnu at se, og jeg har selv set det.

(Opt. af Nis Callesen.)

Nisserne i Maarbæk.

Paa en Gaard i Maarbæk i Bedsted Sogn var der mange Vætter; de havde deres Bolig nede under en Kalvesti, og en Gang kom der en lille Kone og beklagede sig til Konen i Huset over, at Vandet fra Kalvene løb ned paa deres Bord. Manden paa Gaarden var da saa god, at han flyttede Kalvene hen i en anden Sti.

III. SAGN OM FANDEN, HEKSE, MAREN

Kløver-Es.

Kløver-Es hedder en Gæstgivergaard; den ligger ved Vejen mellem Kloster (Løgum Kloster) og Aabenraa. For mange Aar tilbage sad her nogle Gæster og spillede Kort. Som det gaar saa tit, naar der spilles Kort, at der bandes, saaledes gik det ogsaa her. En af Spillerne tabte et Kort, det var Kløver-Es; da han ser ned under Bordet for at tage det op, ser han, at en af Spillerne har en Hestefod. Nu gik der Bud efter Præsten, som ogsaa kom, for han var ikke bange for Djævelen. Præsten stak et Hul i Vinduesblyet, derigenem manede han Djævelen. Deraf har Kroen faaet Navnet: Kløver-Es.

Optegnet af Seminarist J. P. Lund 1863.

Fanden som Kortspiller.

I min Hjemmeby Brede boede for mange Aar siden en Familie, som gav sig af med at holde Skænk for de unge Karle i Byen, hvor det — især om Søndag Aften — blev drevet med Kortspil, Svir og Banden paa en utilladelig Maade. Som man en hellig Aften sidder der i fuldt Arbejde, banker det paa Døren, og ind træder en fornem klædt Mand. Med et underligt Smil beder han om Tilladelse til at være med i Spillet, og da han i det samme stak Haanden i Lommen og skringlede med, som det lod, mange Penge, tillod man det des hellere. Han lagde en hel Hob Guldstykker foran sig og tabte dem alle til Selskabet, som var ude af sig selv af Glæde. Nu hændte det, at Kløver-Es faldt under Bordet; man tog da Lyset for at finde det. Men hvo beskriver Selvskabets Forfærdelse, da man ser en Hestefod stikke frem under den kostbare Kjole. »Bort, bort!« skreg alle, »vi vil hverken have med dig eller dit Guld at bestille!« Alle korsede sig, og med et Brøl for Herren ud gennem Vinduet: Hvad der blev af Guldet, ved jeg ikke.

Optegnet af Fr. Anna C. Ludvigsen.

Fanden og Kortspillerne.

For nogle Aar siden, da det var Skik at gaa til Skrifte om Løvedagen, var der ogsaa nogle Gasse-Bønder, der havde været i Skærbæk for at skrifte; men da Skriftemaalet var til Ende, gik de i Kroen og satte sig til at svire og spille Kort, uden at tænke paa den hellige Handling, de næste Dag skulde tage Del i. Da de nu havde spillet en Tid, skete det, at én tabte et Kort paa Jorden, og

ved at tage dette op, bemærkede han, at en af de medspillende havde et laaddent Ben; men ingen vovede at sige noget herom, da den fremmede lystigt blev ved at deltage i Spillet. Imidlertid fik man hemmeligt sendt Bud efter Præsten, der ogsaa straks kom, og man erfarede nu, hvilken Gæst det var; thi det var Djævelen selv. Præsten gjorde nu et lille Hul paa Vinduet, hvor han vilde vise ham ud af, og den fremmede forsvandt, efter at have gjort sig til en forunderlig Skikkelse. Paa det Sted, hvor han er faret ud, kan der ingen Glasruder holde, og man finder endnu den Dag i Dag en Trærude.

Optegnet af Pastor J. L. Knudsen 1854, meddelt af J. A. N. Okholm (Elev paa Rødding Højskole)

Karlen paa Bloksbjerg.

En Gang tjente en Karl hos en Heks, som hver Midsommer Aften red til Bloksbjerg Kirke paa en Limstage (Kosteskraft). En Gang da det nu lakkede mod Midsommeraften, saa tænkte Karlen, at det dog kunde være en Plasér at komme med til Bloksbjerg Kirke. Han spurgte derfor Heksen om han ikke kunde komme med. Jo det kunde han saameget godt, sagde hun, hvorpaa hun gav ham en Rage (Rive) at ride paa. Paa denne satte Karlen sig baglæns, og nu gik det afsted i lynende Fart til Bloksbjerg Kirke. Da de skulde ind i Kirken, saa siger Heksen til ham: »Sig nu: jeg giver mig Fanden i Vold!« Karlen siger da: »Jeg giver jer Fanden i Vold alle sammen!« Dette kunde Heksen ikke lade sig nøje med, og Karlen kunde derfor drage hjem igen, men denne Gang maatte han gaa paa sine Ben, thi nu vilde Ragen ikke mere gøre Tjeneste.

Optegnet af Nis Callesen.

Skattegraverne fra Gram.

Imellem Gram og Gramby, som er adskilte ved en Banke, ligger 4 Høje, som kaldes »de kløvede Høje« (nu er de for det meste udjævnet). Der laa en Gang en stor Skat, som nogle Skattegravere vilde have. Men de maatte hverken snakke eller le derved. Men Fanden var ikke dum, han vilde nok beholde Skatten. Han sendte først nogle, der red paa Haner, for at faa dem til at le. Da det ikke hjalp, kørte han selv frem i en Karet med 4 Mus for. Da kunde de ikke bare dem for at le og maatte lade Skatten ligge.

Optegnet af N. Brix 1855.

~ SAMLEREN ~

Hedevig - Tidselen.

Horsetidsel (*Cirsium lanceolatum*) kaldes her ogsaa for »Hedevigtidsel«. Dette Navn hidrører fra følgende Skik: Ved Kornhøsten skulde Karlen, som slog, afsanke alle Horsetidsler. Glemte eller oversaa han en, saa Pigen, som bandt op, fik fat paa den, skulde Karlen give hende en »Hedevig« (Fastelavnsbolle) for hver Kurv, der var paa Tidselen.

J. S. Holdt, Dybvighoved.

Ulvegrav.

I Løkken »Lindholm« ved Dybvighoved findes en endnu ret dyb Grav, som man har brugt til at fange Ulve i, ved at man overdækkede Graven med tyndt Kvas og Blade, hvorpaa man lagde en død Gris eller lignende. Gamle Peter Iversen paa Dyrkjær (født 1796) havde som Dreng været med til at fange den sidste Ulv i den. Det var omkring 1805. —

J. S. Holdt, Dybvighoved.

Et Sagn fra Svenskekrigen.

I Svenskekrigen stak de fjendtlige Soldater Ild i den ene Tielsgaard i Løjt Skovby, saa begge de to Tielsgaarde brændte. Der fortælles, at et brændende Flæskebøste fløj med Stormen helt til Barsmark, skønt det er over en halv Mil. Her dalede den brændende Skinke ned paa Taget af den ene Poulsgaard og tænd-

te, saa ogsaa begge Poulsgaarde brændte.

H. H. Toft, Barsmark.

Mod Koldefeber.

Den hvide Simmer kaldtes før altid »Virreveje«, men nu er dette Navn helt fortrængt af det græske »Anemone«. Virreveje blev anset for et godt Raad mod Kolden. Man skulde spise tre Blomster, idet man frem-

sagde følgende Remse:
»Virre Virrevej
vil do mæ forbej
for den uend Kaaeld«.

H. H. Toft, Barsmark.

Et Byggeoffer.

Da man i 1913 omdannede en Del af Sædehuset paa Møllergaard i Barsmark, fandt man under Gulvet ialt otte Jydepotter nedgravet. De indeholdt Aske og Dyreknogler. Tre af Potterne fandtes under Gaardens oprindelige Dørns, de øvrige under det tidligere Bagehus. Møllergaards Sædehus er delvis omkring 300 Aar gammelt.

H. H. Toft, Barsmark.

En mærkelig Drøm.

Min Bedstefader kom omkring 1815 her til Løjt Sogn fra Skrydstrup. Efter at have deltaget i Napoleonskrigen blev han i Tyverne Bestyrer paa Straagaard, der ejedes af den kendte Agent Bruhn.

Her drømte han en Nat, at der blev sagt til ham, at han skulde tage et bestemt Nummer i Lotteriet. Da han vaagnede, stod Drømmen endnu tydeligt for ham, og han tog et Stykke Kridt og skrev Tallet paa Senge-
laagen.

Den sære Drøm kom ham ikke ud af Tankerne, og tilsidst besluttede han at prøve sin Lykke. Og virkelig, Nummeret gav Gevinst. — Dette Held hjalp til, at han i 1833 kunde købe Slægten Boysens Gaard i Nørby.

J. S. Holdt, Dybvighoved.

Provst Gøttig-Historier.

Historierne om Provst Gøttig, Aabenraa, er uudtømmelige. I Sdj. Maan. 4. Aarg. S. 185 er der fremdraget nogle af dem. Her er et Par til.

1.) Provst Gøttig sagde engang: »Hvo som haver Valg, haver ogsaa Kvalg«. (Tysk: Wer die Wahl, hat auch die Qual).

2.) Han talte altid om »den hellige And«.

3.) Ved en bestemt Lejlighed skulde der spises i Fries's Kro i Felsted. Provst Gøttig var en venlig Mand, og da man kom til Kroen og blev hilst Velkommen af Krokønen, sagde han: »Er det Dem, der skal spise os«?

4.) Ved en Visitats i Felsted Kirke spurgte Provsten: »Hvad faar vi ved Mosen«? (Moses). Den senere saa kendte Nicolaj Andersen stod som Dreng paa Gulvet, og lige inden for ham sad som Tilhører Pastor Johannsen, Holbøl, senere Præst i Felsted. Han hviskede da til Nic. Andersen: »Tørv«. Lille Nicolaj var imidlertid en opyakt Dreng og mærkede Fælden. »Hvorfor kom du ikke med Svaret?« spurgte man ham siden. »Jeg vovede det ikke«.

H. B.

Et Krigsminde fra Ullerup.

Den Gang de sloges her ved Ullerup, tjente jeg hos en Farver. Han kom den Dag løbende hjem og sagde: »Nu ser det ulykkeligt ud for vor By; nu kommer de med Kanonerne fra Sønderborg, og Danskerne ligger oppe langs med Kirkegaardsmuren og peger ud ad med Bøsserne«. Vi skulde følge ind og gaa ned i Kælderen. Der var 14 Trapper derned, og der laa vi i det bare Vand. Manden gik ud igen for at se, og just som han igen vilde gaa ind i sit Hus, saa kom der en Granat og slog ned i et stort højt Træ midt for Døren, og det splintrede i Tusinde Stykker, og han strævede ind i en Fart. Da han kom ind, var han saa bleg. Da han igen saa ud, stod der en Mand udenfor Gaarden, og Tarmene hang ham ud af Livet. Han blev lagt ind i deres egen Seng, og det løb af ham, og det gik igennem Sengelalmen ned mod Gulvet, og han døde om Aftenen. Saa kom Manden ned til os, og saa gik han igen, de havde glemt en syg Pige, hende maatte de ind og hente i hendes Sengeklæder. Mærkeligt at hun ikke blev skuddt.

Kuglerne kom susende forbi og igennem Dørene, der skulde staa aabne. Vi turde ikke gaa op af Kælderen. Jeg laa ved Siden af en Brønd dernede; jeg tænkte, hvis de kom ned og vilde gøre os noget, vilde jeg springe ned i den. Saa kravlede vi hen og brød en Knokkel af Brødet, der laa i Trug dernede. Saa kom en Tysker derned og huggede et Stykke Smør af med sin Sabel, og en anden kom og tog Brød, og nogle kom ned og huggede noget af Skinkerne. Saa begyndte Konen at jamre sig: »Nu løber de med vores Smør og Skinker«, men Børnene gav hende et Rap: »Ti du stille

Mor, naar Du bare maa beholde dit Liv«. En af Tyskerne sagde til hende, »Mutter, Sie sehen so böse aus«. »Aah, Bøgeskov ligger derovre«, svarede hun. — Om Aftenen kom vi over til Philipsborg og fik Køretøj over til Als. —

Det var en underlig Tid, der var ingen Mennesker, der bestilte noget, de stod og holdt Snak paa Gaden.

Optegnet 1906 af

Pastor C. Ludvigsen, Aabenraa.

Skolereglement

fra Bovrup af 15. Marts 1772. Original hos afdøde Grd. H. P. Hissel, Tumbøl:

Ifølge Bovrups Skolereglement,

dateret 15. Marts 1772 og underskrevet af Hertug Frederik Christian af Augustenborg og Justitsraad Koch i Aabenraa, skal Børnene gaa bestandig i Skole fra deres 7—13 Aar. — Skolelærer Peter Petersen fra Leerdt skal have Fribolig, 12 Skpr. Land og aarlig 24 Sk. af hvert Barn, 7—13 Aar gammelt, i Kommunen, samt 4 Brød, eller for hvert Brød 1½ Sk. af hvert Barn. Af de Børn som er yngre eller ældre, og som ikke regelmæssig skal besøge Skolen, faar Skolelæreren 1 Sk. ugentlig og 2 Brød halvaaarlig for hvert Barn, endelig for hvert af samtlige Børn en Julegave efter Forældrenes Vilje og Formue.

AARET 1836

var Vinteren ustadig, med vedholdende tør Frost og Storm. Paaske-morgen var Nordvestvind. Den 16. April kom Bierne med Dræt. Bestandig kold Luft og i Maj Nattefrost, ingen betydelig Regn. Den 24. Maj kom vore Køer ud. Sommeren var kold og tør. Liden Hø- og Kornavl. Efteraaret var vaadt, saa Kornet ikke kom ind før 14 Dage efter Mikkelsdag, og somme Steder langt senere. Rugen blev sildig saadet, der blev Rug saadet i December. Den 28. Oktober var Sne og Frost, siden Tø, og til sidst stærk Frost og Sne til Aarets Ende.

En Fjerding Smør kostede i Efteraaret 7 Rdlr. I Efteraaret var ofte stærk Storm, som ødelagde Bondehuse og Skibe; mange Mennesker druknede. Anden Juledag den 26. December var saa stærk Østenstorm, at Vandet af Østersøen drev ind i mange Købstæder og ødelagde meget. Eckernførde saa ud, som om den laa i Østersøen. Saa højt Vand fra Øst havde ikke været i 142 Aar siden 1694.

Den 30. og 31. Oktober og 1. November blev efter Kongelig Befaling holdt Jubelfest til Erindring om Reformationens Indførelse i Danmark 1536, den første og sidste Dag, som var Søndag og Tirsdag, i Kirken, men den mellemste Dag, den 31. Oktober eller Mandagen, i Skolerne, hvor enhver Lærer oplæste af en ved Kongelig Foranstaltning meddelt Bog angaaende denne vigtige Sag, Reformationen, for øverste Klasse af Børnene, saavel som alle Voksne af Distriktet, som behagede der at indfinde sig.

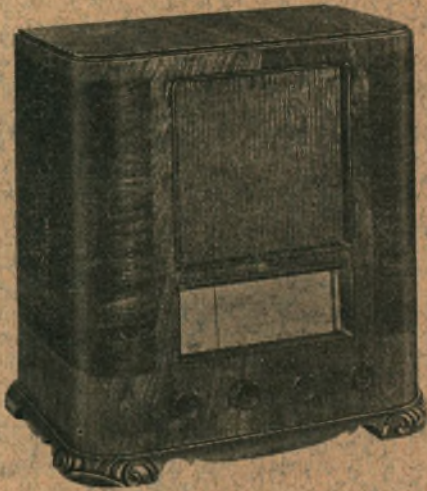
Efter den berørte Folketælling, som fandt Sted f. A. den 1. Februar i Hertugdømmerne, befandtes, at Slesvig havde 337,499 og Holsten 435,590, altsaa begge Hertugdømmer ialt 773,089 Mennesker.

Af Jens Lauritzens Bog »Om mærkelige Ting, som er passeret forhen og i min Tid, til Efterretning for de Efterlevende«.

TOMMELISE

Den gode **KOGE-CHOKOLADE**

5 Plader a' 25 Øre-i blaa Karton 1 Krone
GRATIS KOPPER — KUPONS I KARTONEN

RADIOEN med Neonrøret.

Neonrøret har nu fundet Anvendelse i Radioen. Neutrofon har i sin Guldsegl-Super indsat et Neonrør, hvis røde Flamme varierer med Indstillingen paa en Station. Det bevirker helt nøjagtig Afstemning og muliggør lydløs Indstilling.

Aarets største Radiosukces er Guldsegl-Super. Ogsaa De maa eje denne Modtager, naar De ønsker en fuldkommen Super.

Guldsegl-Super har Planskala med Stationsnavne i alfabetisk Orden. Korte Bølger. Helautomatisk Fadingkontrol og Glimlampeindikator.

Pris Kr. 495.00

**POUL
PETERSEN**

Møntmestervej 17

Telefon

15122

15123

15124

HENNESSY

Navnet der har gjort

COGNAC berømt

HANS JUST - København

“King George IV”

Old Scotch Whisky

Hans Just - København

A/S FAKSE KALKBRUD

Frederiksholms Kanal 16

Telefon Central 9123

GØDNINGSKALK

98 pCt. kulsur Kalk (am. Latitude) i Varen, som
den leveres - ca 100 pCt. passerer 1 mm Sigte

Det danske Gødnings-Kompagni A/S

København

Nykøbing F., Odense, Aalborg, Struer, Aarhus, Esbjerg, Sønderborg

Ældste og største
Gødningsforretning
i Danmark

Eneste Fabrikant
af Superfosfat
her i Landet.

Salgskontor for Danmark for

A/S Dansk Svovlsyre- & Superphosphat-Fabrik

Husmandsbrandkassen for Danmark

Ca. 130.000 Medl. 1000 Mill. Kr. Forsikringssum. Reserver ca. 1,6 Mill. Kr
Moderat Præmie. Hurtig Afregning. Kulant Behandling

Nærmere Oplysninger faas ved Henvendelse til Distrikts-
forstanderne, Sognetillidsmændene eller Hovedkontoret:

Nørrevoldgade 16, København K., Telefon 383

A/S BRITGOODS

Telf. 1036 - - - - Ny Toldbodgade 8
København K.

Andels-Anstalten Tryg.

(Gensidigt Livsforsikringsselskab)

Statsanerkendt.

Statskontrolleret.

Præmiereserve ca. 37 Mill. Kroner.

Samlede Aktiver - 42 - - -

Hovedkontor: Rosenørnsalle 1. København.

NEW DEPARTURE FRIHJULSNÅV

BEDST

BILLIGST

DRIK

„JAGO“
KAFFE

SPIS

„PALMA“
MARGARINE

Alfred Benzon

København

C. 194

Halmtorvet 29.

Dansk Andels Ægexport

Vestervoldgade 7 & 9

Telf. 2126 - 11126 - København

Forlang altid
NYLAGTE

ÆG

stemplet med D. A. Æ.-Mærke.

Ja - men

Jrmas

Kaffe

smager bedst

Frørosmalt
med egne malte Frørosmalt
Carl Schragel, Kjøbenhavn (Etabl. 1856).
Egen Import.

Svendborg Dampmøll

anbefaler sine forskellige for-
trinlige Melsorter. Specie
„Navigator“ og „Saturn“

AKTIESELSKABET

Svendborg
Øxenbjerg

Dampmøll

Svendborg.

Sønderjydske Frøforsyning

Aabenraa.

Telf. 47

Frøleveringerne er underkastet
Statsfrøkontrollens selvvirkende
Kontrol.

Alle 1ste Kl s Stammer føres.

Snoghøj Gymnastik- skole

Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.

5 — Vinterskole.

Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh

Sønderjydske Landmænds

Andels - Smørsalgforening

Sønderborg.

Askov Sløjdskole

Vejen St.

Telf. 17 Askov

Skolen for Overgangsalderen.

Amtsunderst. skal søges inden 1. Ju

Statsunderstøtt. søges indtil 15. No

Skema og Skoleplan sendes frit.

Kristine og Anders Nielsen

A/S DRUBIN

Fabrik for Trykfarver

Ottillavej - København

Telf. 9090 - 12305

